

BILTEN RG35

Bilten Radne grupe NKEU za Poglavlje 35
Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

NACIONALNI KONVENT

Nacionalni konvent o Evropskoj uniji predstavlja stalno telo u okviru kojeg se vodi tematski strukturirana debata predstavnika državne administracije, političkih partija, nevladinih organizacija, stručnjaka, privrede, sindikata i profesionalnih organizacija, o pristupanju Srbije Evropskoj uniji.

RADNA GRUPA 35

Cilj Radne grupe NKEU za pregovaračko poglavlje 35: Ostala pitanja - Kosovo jeste da pomogne proces normalizacije odnosa i unapredi život građana Srbije i Kosova kroz zastupanje predloga praktičnih politika, konkretnih rešenja za implementaciju Briselskog sporazuma i kroz promociju vrednosti Evropske unije.

Radna grupa je otvorena za sve organizacije civilnog društva, profesionalna i akademska udruženja i pojedince-eksperte koji se bave ovom temom.

UPRAVLJANJE VODNIM RESURSIMA NA KOSOVU U KONTEKSTU NORMALIZACIJE ODNOSA IZMEĐU BEOGRADA I PRIŠTINE

Alija Halilović, direktor
e-mail: alija.halilovic.np@hotmail.com

Ako je za status Južnog Tirola evropskim narodima, Italijanima i Austrijancima, bilo potrebno dva puta po dvadeset godina da pregovaraju, pitanje je koliko je godina potrebno balkanskim narodima da se dogovore o svom statusu?

U pregovorima Srbije sa Kosovom obe vlade zalažu se za dijalog u postizanju trajnog sporazuma, uz medijaciju predstavnika Evropske unije. Problemi nastaju kod obe pregovaračke delegacije, što jedna drugoj zadaju nove prepreke i odugovlače postizanje sporazuma. U isto vreme, obe vlade u pregovorima su opterećene svojim unutrašnjim problemima zbog evidentnog pada podrške kod svog naroda.

Od kada je otvoreno pregovaračko poglavlje 35 u decembru 2015. godine, kojim se uslovljava ulazak Srbije u EU, javnost i vlast u Srbiji bave se problemom Kosova više nego Evropskim integracijama. Ako se pregovori nastave u narativu priznati ili ne priznati Kosovo, pregovarači će razvući odluku u nedogled, što onda smanjuje izgled za ulazak Srbije u EU.

Unutrašnji dijalog o Kosovu, koji je pokrenut na inicijativu predsednika Republike Srbije, je prenošenje težišta sa evropskog puta u pregovorima na dijalog sa narodom namenjen samo domaćoj javnosti. Dok građani o pregovorima za ulazak u EU i usvajanje trajnog sporazuma o Kosovu dobijaju informacije samo od medija.

Prelomni trenutak strategije Evropske komisije za Zapadni Balkan bio je 6. februara 2018. godine kada je traženo da se pregovori ubrzaju i postigne trajni sporazum, što se do danas nije ostvarilo.

Pitanje razgraničenja i razmena dela teritorija

Pregovarači po ovom pitanju zanemaruju međunarodno utvrđene (priznate) granice proistekle iz mirovnih ugovora u prošlosti. U prvom redu usvojene su granice na Berlinskom kongresu za teritorije koje je izgubila Otomanska imperija na Balkanu. Po hronologiji, druge granice bitne za države nastale na teritoriji SFRJ su AVNOJ-evske granice. Treća promena granice unutar Srbije dogodila se sa Opštinom Leposavić, koja je iz sreza Kraljevačkog pripojena Kosmetu, a Južnoj Srbiji date su teritorije opština Preševo, Bujanovac i Medveđa.

Pregovaračke delegacije u nastavku pregovora treba da imaju stavove i jasno opredeljenje svojih Skupština za koje granice i teritorije su zainteresovane da postignu trajni sporazum, koji bi bio međunarodno priznat.

Što se tiče arheoloških nalazišta, spomenika kulture i verskih spomenika, u pregovorima bi morao biti uključen UNESCO u popisu svih spomenika kulture i crkvenih objekata, svrstavajući ih po starosti i pripadnosti od: rimskih, vizantijskih, ilirskih, srpskih, turskih i albanskih. Za sve spomenike kulture i verske

objekte u trajnom sporazumu mora se postići saglasnost u pogledu zaštite i očuvanja spomenika.

Upravljanje vodnim resursima sliva reke Ibar

U cilju postizanja normalizacije odnosa između Beograda i Prištine, sva pažnja je usmerena na odvijanje političkih procesa, dok problemi vezani za važne strateške i prirodne resurse nastavljaju da se umnožavaju.

Naročito je važna, a ujedno i zapostavljena tema korišćenja vode u slivu reke Ibar. Ovo pitanje zahteva trajno rešenje u kome su zainteresovane strane Srbija, Kosovo i Crna Gora. Ovo je pitanje koje neće dati pobednika i poraženog, a međunarodna zajednica će podržati rešenje kvaliteta voda u slivu Ibra. Vode reke Ibar koriste se u HE „Gazivode“ i sistemu „Ibar – Lepenac“. Prečišćavanjem otpadnih voda i smanjenjem zagađenja niko se ne bavi.

Vodoprivrednom osnovom Srbije (VOS) iz 1996. godine, urađene za period do 2021. godine, označen je pojas najveće gustine naseljenosti: Uroševac, Priština, Kosovska Mitrovica i Leposavić, koji je ujedno i najugroženiji deo sliva reke Ibar zbog količine otpadnih voda koje reka Sitnica unosi u Ibar.

Broj stanovnika na Kosovu do 2021. godine procenjuje se na oko 3.000.000 stanovnika. Takođe su procenjene norme potrošnje kvalitetne vode, za gusto naseljena mesta 600 litara na dan po stanovniku, a za seoska naselja 400 litara po stanovniku na dan. Na vodomernoj stanici u Leposaviću sračunata je srednja vrednost Q_{sr} m^3/s . Prema svetskoj praksi kroz bilans voda treba obezbediti oko 3000 m^3 po stanovniku godišnje. Iz ovoga prističu dva ključna problema: Kako nadoknaditi manjak čiste vode i kako smanjiti stepen zagađenosti voda u oticaju sa Kosova.

Otpadne vode

Propisima je regulisana zaštita svih voda od zagađivanja, ali nažalost naša svakodnevna životna praksa demantuje kulturu zaštite voda od zagađivanja. Problem zaštite površinskih, tekućih i stajaćih voda, kao i zaštita podzemnih voda, mora biti predmet bavljenja svih građana i institucija, a ne samo ekologe i inspekcija.

Stanovništvo i industrija proizvode otpadne vode. Koliko je više stanovnika i koliko su veće privredne aktivnosti na tom prostoru, proizvode se i veće količine otpadnih voda, koje treba na bezbedan način evakuisati i uspešno rešiti sve probleme koji dolaze sa oticajem otpadnih voda u slivu reke Ibar sa Kosova. Normalno je pretpostaviti da će povećana gustina stanovništva na Kosovu, trgovina i industrija proizvoditi otpadnu vodu složenog zagađenja. Za recipijente, gde treba evakuisati otpadne vode, posebno su kritični sušni periodi kada su u vodotocima najmanje količine vode. Prema režimu padavina na

ovom području takvi malovodni periodi traju oko pet meseci, što je sa stanovišta recipijenta nepovoljno.

Prema iskustvima i ocenama iz svetske prakse uzima se, u zavisnosti od stepena prečišćavanja otpadnih voda, da je potrebno u recipijentu imati od 5 – 12 m^3/s vode da bi se mogla prihvatiti količina otpadne vode od 1,0 m^3/s , a da recipijent tj. reka ostane reka i da se ne pretvori u kanal otpadnih voda. Polazi se od pretpostavke da otpadne vode pre upuštanja u recipijent budu standardno prečišćene. Za naše uslove kao meru mogli bismo uzeti količinu od 8 m^3/s u recipijentu za 1,0 m^3/s otpadne vode. Ova količina verovatno bi zadovoljila potrebni nivo održavanja tolerantne čistoće vode u reci Ibar, poznajući stanje industrije od Uroševca do Kosovske Mitrovice u zadnjih 20 godina, gde je smanjena industrijska proizvodnja.

Postupci prečišćavanja komunalnih otpadnih voda

U terminologiji obrade komunalnih otpadnih voda pojedine faze prečišćavanja najčešće se označavaju kao primarna, sekundarna i tercijarna.

Primarni termin uključuje odstranjivanje krupnih otpadaka kao i mineralnih i organskih materija čije su gustine veće od vode. Sekundarna obrada podrazumeva biološku, aerobnu razgradnju rastvorenih i koloidnih organskih materija, biološku anaerobnu stabilizaciju mulja i njegovo kondicioniranje radi dalje dispozicije. Uklanjanje makronutrijenata, azotnih i fosfornih jedinjenja prestavlja tercijarni stepen prečišćavanja.

Karakter sastava gradskih otpadnih voda uglavnom je postojan. Zato se proračuni postrojenja za prečišćenje otpadnih voda obično prave na osnovu iskustvenih podataka. Međutim neophodna je provera kvantitativnih i kvalitativnih karakteristika otpadnih voda u svakom konkretnom slučaju, naročito kada se u gradsku kanalizaciju ispuštaju industrijske otpadne vode.

Način i mogućnost realizacije

Pitanje upravljanja vodnim resursima reke Ibar u delu sliva koji se odnosi na teritoriju Kosova, a u kontekstu normalizacije odnosa, može se rešiti pregovorima Vlade Srbije sa institucijama Kosova i Međunarodnom zajednicom kao medijatorom. Ova problematika je prihvatljiva za sve strane u pregovorima, jer nema pobednika i poraženih, a od predloga upravljanja resursima voda sve strane imaju korist. Ovo je oblast koja rešava gorući ekološki problem na duži vremenski period u pogledu obezbeđenja potrebnih količina čiste vode i smanjenja zagađenja vodotokova. Za ovaj projekat mora se obezbediti i partnerska institucija sa Kosova, da bi ova problematika bila rešena u pregovorima, na zadovoljstvo obe strane. Projekat mora imati reviziju Međunarodne institucije i treba da bude preveden na tri jezika.

Građanski forum

Praznina civilnog sektora u Sandžaku dovela je do toga da grupa intelektualaca osnuje 1998. godine Građanski forum, prvu multietničku organizaciju u Sandžaku. U prvim godinama rada, Građanski forum je uspostavio saradnju sa Evropskim pokretom u Srbiji, kasnije sa CESID-om, YUCOM-om i Fondom za humanitarno pravo.

Sa ciljem da se razbije medijska blokada i građanima plasira istinu, o ratovima na ovim prostorima i političkim progonima Bošnjaka u Sandžaku, osnovane su novine „Parlament“, novinska agencija „Sanapress“ i „Glas Sandžaka“.

Paralelno sa informativnim glasilima, osnovan je i književni časopis „SENT“, koji redovno izlazi od 2001 godine. Takođe, postoji i izdavačka delatnost u ediciji „SENT“, kao i elektronski književni časopis „Eckermann“.

Građanski forum je jedan od ključnih osnivača „Parlamenta građana Srbije“, do odluke donatora da ugasi „Parlament građana“, a osnuje „Mrežu odbora za ljudska prava u Srbiji, sa sedištem u Nišu. Mrežu „CHRIS“ činila su četiri Odbora za ljudska prava i Građanski forum, sa osnovnim ciljem da pružaju besplatnu pravnu pomoć građanima koji trpe diskriminaciju, torturu i nasilje.

Građanski forum je i pre formiranja Mreže CHRIS, imao više značajnih projekata od kojih ističemo: „Položaj etničkih zajednica u posleratnom periodu“ i „Bošnjačko-muslimanski dijalog u SRJ“, na kome su učestvovali skoro svi politički angažovani intelektualci i političari. Cilj ovog projekta bio je da se građani opredele za jednu opciju i da u politici preovlada građanska i socijal-demokratska opcija nad nacionalističkom.

Građanski forum je, kao i drugi članovi Mreže CHRIS, pružao besplatnu pravnu pomoć i zastupanje na sudu.

CIG Council
for Inclusive
Governance

Kako dalje sa dijalogom Beograda i Prištine?

Dijalog Beograda i Prištine – Kako dalje? – bila je tema skupa za ekspertske timove koji je organizovao Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) za srpske i albanske intelektualce i medije u Beogradu 1. aprila 2019. godine. Jedno od mišljenja koje se moglo čuti na skupu jeste da “razgraničenje se posmatra kao rešenje, ali je to je pogrešan način posmatranja. Razgraničenje nije rešenje ni za šta, već je mehanizam koji će se stranama ponuditi kao način da je sporazum postignut, a onda, uz ideju razgraničenja ide i ideja priznanja. A to je velika stvar kojom bi se uspeo da se skloni pritisak u Srbiji da će Srbija da prizna formalno Kosovo kao nezavisnu državu“.

Značajan deo rasprave je ipak bio o tome na šta je dijalog do sada ličio, odnosno o odsustvu dijaloga, ali i odsustvu normalizacije odnosa. Više o ostalim zaključcima skupa koji su objavljeni na portalu European Western Balkans je dostupno na [linku](#).

Marko Savković, Beogradski fond za političku izuzetnost: Auto-put normalizacije

Ideja izgradnje tzv. «autoputa mira» između Niša i Prištine nastala je u okviru Berlinskog procesa, delom i na inicijativu Nemačke. Izraz je jednog od pristupa pomirenju: da se podsticanjem ekonomske razmene, dalje od osetljivog terena politike mogu izgraditi trajnije i čvršće veze koje će pomoći u prevazilaženju kako starih, tako i nekih budućih napetosti. Nije bez značaja i činjenica da ćemo jedni drugima biti bliži, makar u pogledu trajanja puta – sa postojećih 5, autoput bi putovanje između Beograda i Prištine skratio na 3 sata, a između Niša i Prištine na svega sat (uz optimizaciju režima prelaska). Građani sa Kosova koji žive i rade u inostranstvu dobili bi sigurnu vezu ka domovini, a Srbija infrastrukturno «vezala» Toplicu, kao zapostavljen i siromašan kraj za najvažnije koridore.

Novac će doći iz evropskih fondova, preciznije Investicionog okvira za Zapadni Balkan (eng. Western Balkans Investment Framework, WBIF). Pod «agendom povezivanja» (eng. connectivity agenda), Srbija će primiti 41,4 miliona evra u vidu donacije EU, 100 miliona evra će iznositi zajam Evropske investicione banke (EIB), a 52,3 miliona evra zajam Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD). Iz sopstvenih sredstava finansiraće radove u vrednosti od 10,2 miliona. Tako će vrednost izgradnje prve deonice (Niš-Merošina-Prokuplje-Beloljin-Pločnik, 35 kilometara duge) dostići 212,6 miliona evra. Rok za njenu izgradnju je 2023. godina; i kako je ona prva od šest deonica (podeljenih u dva sektora), jasno je da će proći još najmanje decenija pre nego li Niš i Priština budu povezani modernim autoputem. Tekst u celosti je dostupan na [linku](#).

Beogradski fond za političku izuzetnost
Belgrade Fund for Political Excellence

Sporazoom: Kosovska platforma o dijalogu Beograda i Prištine

Skupština Kosova je pre nekoliko nedelja usvojila Platformu za dijalog o konačno pravno obavezujućem sporazumu za normalizaciju odnosa između Kosova i Srbije. Koliko je ona doprinos obnavljanju Briselskog dijaloga i sveobuhvatnom rešenju, a koliko tačka na kraju pregovaračkog procesa kakvog smo do sada imali, bila je tema emisije Sporazoom koju uređuje NVO Aktiv.

Gosti emisije su bili Predrag Milidrag iz beogradskog Instituta za filozofiju i društvenu teoriju, Donika Emini iz Kosovskog centra za bezbednosne studije i politikolog iz Gnjilana Ljubomir Stanojković. Celu emisiju pogledajte na [linku](#).

YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
INICIJATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA

Fond za humanitarno pravo

Obeleženo 20 godina od zločina nad albanskim civilima na Kosovu

Uličnim performansom i šetnjom gradskim ulicama, Inicijativa mladih za ljudska prava, Fond za humanitarno pravo i Žene u crnom obeležili su u Beogradu 20 godina od zločina počinjenih nad albanskim civilima tokom 1999. godine na Kosovu, a čija su tela skrivana u beogradskom naselju Batajnica.

Po podacima UNMIK-ove Kancelarije za nestala lica i sudsku medicinu, u beogradskom naselju Batajnica su otkrivena 744 posmrtna ostatka kosovskih Albanaca. Aktivisti su izveli performans "Batajnica 744: Zakopana istina" i tom prilikom zemljom zatrпали natpis sa imenima 744 žrtave, nakon čega su krenuli u šetnju centralnim gradskim ulicama do platoa Skupštine Srbije. Organizatori podsećaju da od 2001. godine do danas, na teritoriji Republike Srbije na četiri lokacije su otkrivene masovne grobnice sa 941 telom Albanaca ubijenih na Kosovu 1999. godine, prevashodno civila stradalih van oružane borbe. U batajničkim masovnim grobnicama otkrivena su tela albanskih žrtava stradalih na Kosovu od 24. marta do 22. maja 1999. Izjave organizatora povodom ovog događaja možete naći na [linku](#).

Fond za humanitarno pravo je objavio i Saopštenje za javnost u kome poziva institucije Republike Srbije da žrtvama zločina na Kosovu obezbede pravdu, procesuiranjem svih odgovornih bez obzira na njihovu poziciju u vreme izvršenja zločina ili unutar današnje hijerarhije vlasti, kao i javnim sećanjem na njihovo stradanje. Saopštenje možete naći [ovde](#).

U Biltenu Radne grupe NKEU za Poglavlje 35 se iznose stavovi o pregovorima između Beograda i Prištine, prednostima i posledicama ponuđenih rešenja na stanje demokratije i društva u Srbiji, položaj i zaštitu etničkih zajednica na Kosovu, regionalnu stabilnost i pomirenje, Evropske integracije Srbije i druge važne teme od interesa za razvoj našeg društva. U biltenu se objavljuju tekstovi i stavovi članica Radne grupe, ali se daje mogućnost i drugim društvenim i političkim akterima da iznesu svoje stavove po pitanjima od značaja za Poglavlje 35. Bilten izlazi više puta mesečno, distribuira se putem elektronske pošte, i može da se preuzme sa internet stranice Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, kao i sa stranice Instituta za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER) koji koordinira radom Radne grupe za Poglavlje 35 i uređuje sadržaj biltena.

BILTEN RADNE GRUPE NACIONALNOG KONVENTA O EVROPSKOJ UNIJI ZA POGLAVLJE 35

Broj 14 (april 2019.)

poglavlje35@regionalnirazvoj.org

www.eukonvent.org

www.regionalnirazvoj.org

Mišljenja i stavovi izraženi u ovom Biltenu predstavljaju stavove autora i ne odražavaju neophodno zvanične stavove Fondacije za otvoreno društvo, Srbija, Evropskog pokreta u Srbiji, ni InTER-a.